ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ HENRI MAYRAS της 29ης Νοεμβρίου 1972 *

Κύριε Πρόεδρε,
Κύριοι δικαστές,

I — Εισαγωγή

Α — *Έκθεση των πραγματικών περιστατικών*

Το Δικαστήριο γνωρίζει ήδη τα πραγματικά περιστατικά που έδωσαν αφορμή για την παρούσα υπόθεση.

Στην εταιρία Boehringer Mannheim, μέλος της Διεθνούς Συμπράξεως Κινίνης, επιβλήθηκε, μετά από διοικητική διαδικασία, η οποία κινήθηκε σύμφωνα με τις προϋποθέσεις που προβλέπει ο κανονισμός 17 του Συμβουλίου, πρόστιμο 190 000 λογιστικών μονάδων για παράβαση των διατάξεων του άρθρου 85 της Συνθήκης της Ρώμης, με απόφαση της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων της 16ης Ιουλίου 1969.

Μόλις προηγουμένως, κατά της επιχείρησης αυτής έχει ασκηθεί δίωξη για παράβαση της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας των Ηνωμένων Πολιτειών. Το Σεπτέμβριο του 1968 το Grand Jury του Southern District Court της Νέας Υόρκης (Ομοσπονδιακό Δικαστήριο) απήγγειλε κατηγορία εναντίον της. Διατυπώθηκαν πέντε κεφάλαια κατηγορίας (counts): με το πρώτο, η επιχείρηση αυτή κατηγορήθηκε ότι, μεταξύ του τέλους του έτους 1958 και του θέρους 1966, περιόρισε αδικαιολόγητα το εσωτερικό και εξωτερικό εμπόριο των Ηνωμένων Πολιτειών με εναρμονισμένες ενέργειες και, εξαιτίας αυτού του γεγονότος, παρέβη τις διατάξεις του πρώτου άρθρου (section) του Sherman Act. Το δεύτερο κεφάλαιο περιελάμβανε την αιτίαση ότι, κατά την ίδια περίοδο, διέπραξε την ίδια παράβαση με το σκοπό να μονοπωλήσει το εσωτερικό και εξωτερικό εμπόριο των Ηνωμένων Πολιτειών και παρέβη, με αυτό τον τρόπο, τις διατάξεις του άρθρου (section) II του Sherman Act.

Τα λοιπά κεφάλαια αφορούσαν ιδίως την παραβίαση του Wilson Tariff Act, όπως επίσης και απάτη που διαπράχθηκε κατά των Ηνωμένων Πολιτειών, με την απόκρυψη από τις αμερικανικές αρχές της συμφωνίας περί της αγοράς των αμερικανικών αποθεμάτων κινίνης, απάτη η οποία συνίστατο στην παράβαση των διατάξεων του άρθρου (section) 371 του τίτλου 18 του Κώδικα των Ηνωμένων Πολιτειών.

Κάνοντας χρήση της παρεχόμενης από την αμερικανική ποινική δικονομία δυνατότητας, η εταιρία Boehringer δήλωσε διά του αντιπροσώπου της ενώπιον του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου ότι παραδέχεται την ενοχή της για τις περιλαμβανόμενες στα

* Γλώσσα του πρωτοτύπου: η γαλλική.

δύο πρώτα κεφάλαια παραβάσεις και ότι δεν πρόκειται να τα αμφισβητήσει (διαδικασία «nolo contendere»). Αφού η κατηγορούσα αρχή απέσυρε τα άλλα κεφάλαια κατηγορίας, το δικαστήριο επέβαλε στην επιχείρηση, κατά τη διάρκεια της διαδικασίας της 3ης Ιουλίου 1969, για κάθε ένα από τα δύο κεφάλαια που κρατήθηκαν, πρόστιμο 40 000 δολαρίων, ήτοι συνολικά 80 000 δολάρια, ποσό το οποίο καταβλήθηκε στις 11 του ίδιου μήνα.

Η εταιρία Boehringer πληροφόρησε στις 3 Σεπτεμβρίου 1969 την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για την καταδίκη αυτή και ζήτησε να συνυπολογιστεί το ποσό του προστίμου που καταβλήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες σ' εκείνο που της είχε επιβληθεί από την Επιτροπή.

Εξάλλου, στις 26 Σεπτεμβρίου, η επιχείρηση Boehringer υπέβαλε στο Δικαστήριο προσφυγή με την οποία ζήτησε την ακύρωση της απόφασης της Επιτροπής (υπόθεση 45/69)· επικουρικά, ζήτησε από το Δικαστήριο να μειωθεί το ποσό της χρηματικής ποινής που της επιβλήθηκε κατ' εφαρμογή του κανονισμού 17, κατά ποσό ίσο προς το πρόστιμο που καταβλήθηκε στη Νέα Υόρκη.

Με απόφαση της 15ης Ιουλίου 1970, η οποία εκδόθηκε σ' αυτήν την υπόθεση 45/69, το Δικαστήριο απέρριψε μεν το αίτημα περί ακυρώσεως, αλλά τροποποίησε την απόφαση της Επιτροπής και μείωσε το πρόστιμο που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα σε 180 000 λογιστικές μονάδες. Εντούτοις, αυτή η μείωση στηρίχτηκε σε αιτιολογία ξένη προς την αίτηση συνυπολογισμού του προστίμου που επιβλήθηκε στις Ηνωμένες Πολιτείες. Επί του ζητήματος αυτού, πράγματι, το Δικαστήριο απέρριψε τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, με τις εξής σκέψεις:

«η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι το πρόστιμο των 80 000 δολαρίων, που της επιβλήθηκε από δικαστήριο των ΗΠΑ βάσει των ίδιων πραγματικών περιστατικών και το οποίο είχε ήδη καταβληθεί πριν από την προσβαλλόμενη απόφαση, έπρεπε να συνυπολογιστεί στο ποσό του επιδίκου προστίμου.

Οι κυρώσεις αυτές επιβλήθηκαν εξαιτίας του περιορισμού του ανταγωνισμού που προκλήθηκε στο εξωτερικό της Κοινότητας.

Επομένως, δεν πρέπει να ληφθούν υπόψη στην παρούσα δίκη». Με αυτό τον τρόπο, το Δικαστήριο απέφυγε να λάβει θέση επί της ίδιας της αρχής του συνυπολογισμού προγενέστερης χρηματικής ποινής που επιβλήθηκε από δικαστήριο τρίτου κράτους στο επιβληθέν πρόστιμο από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Το Δικαστήριο έκρινε, αναμφιβόλως, ότι η τελευταία έπρεπε καταρχάς να αποφανθεί, με αιτιολογημένη απόφαση, επί της αιτήσεως συνυπολογισμού που της είχε υποβάλλει η προσφεύγουσα επιχείρηση.

Έτσι, η Επιτροπή θεώρησε ότι έπρεπε να προχωρήσει στην εξέταση αυτής της αίτησης συνυπολογισμού, την οποία, εξάλλου, η εταιρία Boehringer είχε ρητά επιβεβαιώσει στις 3 Νοεμβρίου 1970.

Μετά από ακρόαση των εκπροσώπων της και κατόπιν γνωμοδοτήσεως της Συμβουλευτικής Επιτροπής επί θεμάτων συμπράξεων και δεσποζουσών θέσεων, η Επιτροπή, με απόφαση της 25ης Νοεμβρίου 1971, απέρριψε την αίτηση αυτή.

Πρόκειται για την προσβαλλόμενη απόφαση στην παρούσα υπόθεση.

Η προσφεύγουσα ζητεί από το Δικαστήριο να την τροποποιήσει, υπό την έννοια ότι το πρόστιμο των 80 000 δολαρίων, στο οποίο καταδικάστηκε με απόφαση του Southern District Court της Νέας Υόρκης στις 3 Ιουλίου 1969, πρέπει να συνυπολογιστεί, με απόφαση του Δικαστηρίου, στο πρόστιμο που της επέβαλε η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, το ποσό του οποίου καθορίστηκε, με απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1970, σε 180 000 λογιστικές μονάδες. Επικουρικά, η προσφεύγουσα ζητεί την ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης.

Πρόκειται εδώ για τομέα όπου το Δικαστήριο έχει πλήρη δικαιοδοσία· έχει, πράγματι, πλήρη εξουσία εκτιμήσεως των πραγματικών περιστατικών και τροποποιήσεως μιας κοινοτικής απόφασης, ιδίως μειώνοντας το ποσό του επιβληθέντος προστίμου. Κατά τη γνώμη μου, η προβολή των αιτημάτων της προσφεύγουσας θα ήταν λογικότερη αν ζητείτο από το Δικαστήριο, καταρχάς, η ακύρωση της προσβαλλόμενης απόφασης, επειδή στηρίζεται, κατά την εταιρία Boehringer, σε πεπλανημένη νομική και πραγματική αιτιολογία, κατά δεύτερο δε λόγο, η μείωση του ποσού του προστίμου που καθορίστηκε με απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1970, κατά το ποσό του προστίμου που επέβαλε το αμερικανικό Ομοσπονδιακό Δικαστήριο.

Β — *Αιτιολογία της προσβαλλόμενης απόφασης.*

Η επίδικη απόφαση αιτιολογείται με δύο ομάδες σκέψεων: Οι πρώτες είναι γενικές· οι δεύτερες σχετίζονται με τα πραγματικά δεδομένα της υπόθεσης.

Καταρχάς η Επιτροπή υποστηρίζει ότι ελλείψει, τόσο στη Συνθήκη ιδρύσεως της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, όσο και στους κανονισμούς εφαρμογής της σε θέματα ανταγωνισμού, οποιασδήποτε ρητής διάταξης που να την υποχρεώνει να συνυπολογίζει στο ποσό του προστίμου που επιβλήθηκε δυνάμει του κοινοτικού δικαίου το πρόστιμο που επιβλήθηκε από κρατικά δικαστήρια, μια τέτοια υποχρέωση δεν βρίσκει έρεισμα ούτε σε γενική αρχή κοινή στα δίκαια των κρατών μελών· ότι ναι μεν πράγματι δέχτηκε το Δικαστήριο με την απόφασή του της 13ης Φεβρουαρίου 1969, που εκδόθηκε στην υπόθεση 14/68, Wilhelm και λοιποί (Recueil 1969, σ. 1), ότι η Επιτροπή και τα κράτη μέλη πρέπει να λαμβάνουν υπόψη, σε θέματα παρανόμων συμπράξεων, τις κυρώσεις που επιβλήθηκαν προγενέστερα με βάση τα ίδια πραγματικά περιστατικά, η υποχρέωση όμως αυτή δεν αφορούσε παρά την περίπτωση συρροής κυρώσεων που επιβάλλονται κατ' εφαρμογή, αφενός, του κοινοτικού δικαίου, αφετέρου δε, του εθνικού δικαίου των κρατών μελών. Η κατάσταση θα ήταν εντελώς διαφορετική σε περίπτωση συρροής κυρώσεων που επιβλήθηκαν βάσει του κοινοτικού δικαίου και της νομοθεσίας τρίτου κράτους.

Κατά δεύτερο λόγο και επικουρικά, ο συνυπολογισμός προγενέστερης κύρωσης δεν θα μπορούσε να επιβληθεί παρά υπό την προϋπόθεση ότι τα πραγματικά περιστατικά που συνιστούν την κολασθείσα από το δικαστήριο τρίτου κράτους και την Επιτροπή παράβαση του ανταγωνισμού είναι τα ίδια. Αυτή η προϋπόθεση δεν πληρούται στην προκειμένη υπόθεση, διότι το αμερικανικό δικαστήριο τιμώρησε ενέργειες ικανές να επηρεάζουν ή που επηρέασαν τον ανταγωνισμό στις Ηνωμένες Πολιτείες, ενώ η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμο λόγω ενεργειών που είχαν ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα τον περιορισμό του ανταγωνισμού στην Κοινή Αγορά.

Η προσφεύγουσα αμφισβητεί και τις δύο αυτές ομάδες σκέψεων. Η πρώτη που αφορά την ίδια την αρχή του συνυπολογισμού, πρέπει λογικά να εξεταστεί κατά προτεραιότητα. Το δεύτερο ζήτημα δεν τίθεται παρά μόνο αν το Δικαστήριο δεχτεί την ύπαρξη τέτοιου συνυπολογισμού. Επομένως δεν μπορεί παρά να εξεταστεί κατόπιν.

II — Η αρχή «non bis in idem» και ο κανόνας περί συνυπολογισμού προηγουμένων κυρώσεων

1. *Έκθεση του προβλήματος*

Η Επιτροπή προβαίνει ευθύς εξαρχής στη συγκατάβαση προς την προσφεύγουσα ότι η έλλειψη, στο γραπτό κοινοτικό δίκαιο, κάθε υποχρέωσης να λαμβάνονται υπόψη τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν από κρατικό δικαστήριο για τα ίδια πραγματικά περιστατικά, που δικαιολογούν χρηματική κύρωση κατά επιχειρήσεως της οποίας οι ενέργειες έχουν κριθεί αντίθετες προς το άρθρο 85 της Συνθήκης της Ρώμης, δεν μπορεί να έχει αποφασιστικό χαρακτήρα.

Πράγματι, πρόκειται για το ζήτημα αν υφίσταται, παρά τη σιωπή των νομοθετικών κειμένων, γενική αρχή του δικαίου, η οποία έχει ως συνέπεια τη δημιουργία τέτοιας υποχρέωσης στις κοινοτικές αρχές.

Πρέπει όμως ακόμη να τεθεί το πρόβλημα με σαφήνεια και να καθοριστεί επακριβώς το νομικό του πλαίσιο. Για το σκοπό αυτό, είναι καταρχήν απαραίτητο να γίνει διάκριση μεταξύ δύο εννοιών:

— Η πρώτη, εκφραζόμενη με το αξίωμα «non bis in idem» επιβάλλεται νομικά από το δεδικασμένο της ποινικής δίκης. Μια πράξη ή ένα σύνολο αδίκων πράξεων, οι οποίες αποτέλεσαν το αντικείμενο τελεσίδικης δικαστικής απόφασης, δηλαδή που απέκτησε ισχύ δεδικασμένου, δεν μπορούν να οδηγήσουν σε νέα ποινική δίωξη, ούτε, πολύ περισσότερο, σε νέα καταδίκη.

— Η δεύτερη έννοια, την οποία επικαλείται η προσφεύγουσα εταιρία, είναι διαφορετικής φύσεως. Δεν στηρίζεται στο δεδικασμένο, διότι η ύπαρξη προγενέστερης καταδικαστικής απόφασης, η οποία εκδόθηκε βάσει των ίδιων πραγματικών περιστατικών ή της ίδιας άδικης συμπεριφοράς, δεν εμποδίζει την επιβολή και άλλης κύρωσης. Η έννοια αυτή εκφράζεται μόνο με το ότι το δικαστήριο λαμβάνει υπόψη την προγενέστερη ποινή, την οποία πρέπει να συνυπολογίσει στην ποινή που το ίδιο επιβάλλει. Πρόκειται στην περίπτωση αυτή για σκέψη «επιείκειας» στην επιμέτρηση της ποινής.

Κατά δεύτερο λόγο πρέπει να σημειώσω ότι η αρχή «non bis in idem» και ο κανόνας του συνυπολογισμού προγενέστερης ποινής υπάγονται, κυρίως, στο ποινικό δίκαιο και εφαρμόζονται άλλωστε σε ποικίλες περιστάσεις, ανάλογα με τα κράτη, στις παραβάσεις που καθορίζονται από την εσωτερική ποινική νομοθεσία.

Όμως, όπως είναι γνωστό, το κοινοτικό δίκαιο των συμπράξεων το οποίο εφαρμόζεται από την Επιτροπή, περιλαμβάνει την επιβολή χρηματικών κυρώσεων διοικητικής μορφής.

Επομένως θα πρέπει να ερευνηθεί αν οι κανόνες αυτοί, καθαρά ποινικοί, μπορούν και πρέπει να εφαρμόζονται σε αυτό το ιδιαίτερης μορφής κατασταλτικό σύστημα.

Τέλος, πρέπει να αντιμετωπιστεί η εφαρμογή του κανόνα «non bis in idem» και του κανόνα περί συνυπολογισμού υπό διαφορετικές συνθήκες:

— καταρχάς, μπορεί σε μια εθνική έννομη τάξη να υπάρξει συρροή κυρώσεων ή ακόμη ποινικών διώξεων βάσει των ίδιων πραγματικών περιστατικών;

— στη συνέχεια, στις σχέσεις μεταξύ δύο εννόμων τάξεων, ποιο αποτέλεσμα μπορεί να προσδοθεί σε μια προγενέστερη καταδικαστική απόφαση, προερχόμενη από αλλοδαπό δικαστήριο, έναντι ποινικής δίωξης που ασκείται ενώπιον εθνικού δικαστηρίου βάσει των ίδιων πραγματικών περιστατικών;

— τέλος, στις σχέσεις μεταξύ, αφενός, της κοινοτικής έννομης τάξης και της έννομης τάξης ενός κράτους μέλους της Κοινότητας και, αφετέρου, ενός τρίτου κράτους, μπορεί να εφαρμοστεί ο κανόνας «non bis in idem»;

Σε περίπτωση αρνητικής απάντησης, επιβάλλεται ο συνυπολογισμός προγενέστερης κύρωσης βάσει γενικής αρχής του δικαίου;

Το πρόβλημα, όπως φαίνεται, είναι περίπλοκο. Η εξέτασή του απαιτεί λεπτομερείς αποσαφηνίσεις που αφορούν τα εθνικά δίκαια των κρατών μελών, των Ηνωμένων Πολιτειών, όπως επίσης και το κοινοτικό δίκαιο και το ποινικό διεθνές δίκαιο.

2. Ο κανόνας «non bis in idem» στο εσωτερικό δίκαιο

Η προσφεύγουσα θεώρησε ότι μπορεί να συναγάγει από το ποινικό δίκαιο των κρατών μελών της Κοινότητας μια κοινή αρχή, από την οποία απορρέει το δικαίωμα που διεκδικεί για το συνυπολογισμό του προστίμου που κατέβαλε στις Ηνωμένες Πολιτείες στο ποσό του κοινοτικού προστίμου που της επιβλήθηκε κατ' εφαρμογή της Συνθήκης και του κανονισμού 17 περί συμπράξεων.

Δεν υπάρχει αμφιβολία, κύριοι, ότι στην εσωτερική έννομη τάξη καθενός από τα κράτη αυτά, η αρχή «non bis in idem», που απορρέει από το δεδικασμένο, όχι μόνο αντιτίθεται στη συρροή κυρώσεων, αλλά εμποδίζει επίσης κάθε νέα δίωξη βάσει των ίδιων πραγματικών περιστατικών.

Αυτό ορίζει στη Γαλλία, το άρθρο 6, παράγραφος 1 του Κώδικα Ποινικής Δικονομίας: «Η ποινική δίωξη αποσβέννυται ... με το δεδικασμένο». Ο ίδιος κανόνας βρίσκεται επίσης και στον Ποινικό Κώδικα των Κάτω Χωρών (άρθρο 68), στον ιταλικό Κώδικα Ποινικής Δικονομίας (άρθρο 90), όπως επίσης και στις νομοθεσίες του Βελγίου και του Λουξεμβούργου. Στην Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, το Σύνταγμα, προστάτης των ατομικών δικαιωμάτων, ορίζει στο άρθρο 103, παράγραφος 3, ότι «κανείς δεν μπορεί να τιμωρηθεί περισσότερες φορές για την ίδια πράξη βάσει των γενικών ποινικών νόμων». Ιδού, λοιπόν, μια πάγια αρχή, που όχι μόνο δεν περιορίζεται στην υποχρέωση συνυπολογισμού των προγενέστερων ποινών, αλλά απαγορεύει ριζικά κάθε νέα απαγγελία κατηγορίας. Αλλά διαπιστώνουμε, αφενός, ότι ο κανόνας αυτός δεν ισχύει παρά στο εσωτερικό κάθε εθνικής έννομης τάξης, αφετέρου δε

ότι δεν εφαρμόζεται παρά στις ποινικές παραβάσεις.

Επομένως, αν και ο κανόνας αυτός είναι κοινός στα κράτη μέλη, ακόμα δε και αν έχει στη Γερμανία χαρακτήρα θεμελιώδους δικαιώματος της προστασίας κατά της διπλής καταδίκης, η βάσει του κανόνα αυτού απαγόρευση, η οποία εγγυάται στο πρόσωπο που έχει ήδη τιμωρηθεί ή τελεσιδίκως απαλλαγεί ότι δεν πρόκειται να διωχθεί πάλι για την ίδια πράξη, δεν ισχύει παρά μόνο στην περίπτωση κατά την οποία η προγενέστερη απόφαση εκδόθηκε από εθνικό δικαστήριο, με εξαίρεση μόνο το ολλανδικό ποινικό δίκαιο, όπως θα δούμε στη συνέχεια.

Στη Γερμανική Ομοσπονδιακή Δημοκρατία, η λύση αυτή προκύπτει, κατά τη γνώμη μου, από απόφαση που εκδόθηκε στις 17 Ιανουαρίου 1961 από το ομοσπονδιακό συνταγματικό δικαστήριο (Bundesverfassungsgericht) — BVerf. GE 12, σ. 66 — NJW 1961, 867 — κατά την οποία η απαγόρευση νέας ποινικής δίωξης βάσει πραγματικών περιστατικών, επί των οποίων έχει εκδοθεί προγενέστερη δικαστική απόφαση, δεν εφαρμόζεται παρά μόνο όταν η απόφαση αυτή προέρχεται από γερμανικό δικαστήριο.

Επομένως, ο κανόνας «non bis in idem», ο οποίος στηρίζεται στο δεδικασμένο, δεν εμποδίζει τη διπλή διώξη παρά μόνο ενώπιον των εθνικών δικαστηρίων.

Εξάλλου, όσον αφορά τις ποινικές παραβάσεις, οι οποίες καθορίζονται από νομικά κείμενα με στενά καθορισμένο πεδίο εφαρμογής, ο κανόνας αυτός δεν εφαρμόζεται με την ίδια αυστηρότητα σε άλλα κατασταλτικά συστήματα, ιδίως διοικητικά.

Ασφαλώς γίνεται δεκτό γενικά ότι ο κανόνας αυτός, εφαρμόζεται κατά εξομοίωση προς το ποινικό δίκαιο, και στο πειθαρχικό δίκαιο των δημοσίων υπαλλήλων, τούτο δε συμβαίνει ιδίως στη Γαλλία και τη Γερμανία. Η ίδια αρχή ισχύει και για τους υπαλλήλους των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, και το Δικαστήριο, στηριχθέν σε συγκεκριμένο νομικό κείμενο, το άρθρο 86, παράγραφος 3, του κανονισμού υπηρεσιακής καταστάσεώς τους, την εφάρμοσε στην απόφαση της 5ης Μαΐου 1965 (συνεκδικασθείσες υποθέσεις 18 και 35/65, Gutmann κατά Επιτροπής (Recueil 1966, σ. 172).

Αντίθετα, ο κανόνας «non bis in idem» εκτοπίζεται όταν η ίδια πράξη, η οποία συνιστά πειθαρχικό παράπτωμα, τιμωρείται επίσης ως ποινική παράβαση.

Η καταδίκη από ποινικό δικαστήριο δεν εμποδίζει την πειθαρχική δίωξη και αντιστρόφως. Εντούτοις, στη Γερμανία, ο κανόνας του συνυπολογισμού προγενέστερης πειθαρχικής κύρωσης στην ποινική ποινή γίνεται δεκτός, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, όπως θα δούμε. Επομένως, η συρροή διοικητικής και ποινικής κύρωσης είναι πάντα δυνατή, εκτός αν κάποιο νομοθετικό κείμενο το αποκλείει ρητά (υπ' αυτή την έννοια, Conseil d'État Γαλλίας, 1η Φεβρουαρίου 1950, Lalane, Recueil, σ. 67).

Πρόκειται για τις συνέπειες της αυτονομίας των συστημάτων της διοικητικής δίωξης σε σχέση με τη δικαστική. Επίσης, η συρροή διοικητικών κυρώσεων που επιβλή-

θηκαν λόγω της ίδιας πράξης, βάσει διαφορετικών νομοθεσιών, γίνεται δεκτή για τον ίδιο λόγο (Conseil d'État Γαλλίας, 22 Μαΐου 1946, Consorts Mugnaini, Recueil, σ. 142, και 18 Νοεμβρίου 1953, Carrigue, Recueil, σ. 499).

Εξάλλου, οι αποφάσεις ποινικών δικαστηρίων που αποτελούν δεδικασμένο δεν δεσμεύουν τη διοικητική αρχή, παρά μόνο στο μέτρο που διαπιστώνουν την αντικειμενική ανακρίβεια των πραγματικών περιστατικών τα οποία θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν διοικητική κύρωση.

3. *Η αρχή «non bis in idem» στις σχέσεις μεταξύ διαφορετικών κρατικών εννόμων τάξεων*

Θα εξετάσω τώρα αν ο κανόνας «non bis in idem» εφαρμόζεται, και υπό ποιες προϋποθέσεις, στις σχέσεις μεταξύ διαφορετικών εννόμων τάξεων.

Το εθνικό δίκαιο τεσσάρων από τα έξι ήδη κράτη μέλη της Κοινότητας δέχεται, καταρχήν, τις αρνητικές συνέπειες του δεδικασμένου αλλοδαπών ποινικών δικαστικών αποφάσεων, οι οποίες εμποδίζουν νέα ποινική δίωξη. Όμως σε τρία από τα κράτη αυτά, το Βέλγιο, τη Γαλλία και το Λουξεμβούργο, η αρχή αυτή δεν ισχύει παρά μόνο αν η παράβαση, ή τουλάχιστον η κύρια παράβαση, διαπράχθηκε αποκλειστικά στο εξωτερικό. Πράγματι, ο κανόνας «non bis in idem» κάμπτεται όταν η ποινική δικαιοδοσία θεμελιώνεται στην αρχή της εδαφικότητας.

Έτσι, το άρθρο 692 του γαλλικού Κώδικα Ποινικής Δικονομίας ορίζει ότι: «δεν ασκείται δίωξη αν ο κατηγορούμενος αποδείξει ότι δικάστηκε τελεσιδίκως στο εξωτερικό και, σε περίπτωση καταδίκης, ότι εξέτισε την ποινή του, ή ότι αυτή παραγράφηκε ή ότι του απονεμήθηκε χάρη».

Όμως, σύμφωνα με πάγια νομολογία, αν η παράβαση διαπράχθηκε επίσης και στη Γαλλία, δεν αναγνωρίζεται κανένα αποτέλεσμα στην αλλοδαπή απόφαση. Η απόφαση αυτή δεν εμποδίζει ούτε την άσκηση διώξεως ενώπιον των ποινικών δικαστηρίων ούτε νέα καταδίκη για τις ίδιες πράξεις (Cour de Cassation, ποινικό τμήμα, απόφαση της 3ης Νοεμβρίου 1970, *Bulletin des arrêts de la Cour de Cassation 1970,* No. 285).

Η ίδια λύση ισχύει στο βελγικό ποινικό δίκαιο.

Η καταδίκη που επιβλήθηκε από αλλοδαπό δικαστήριο δεν εμποδίζει νέα δίωξη στο Βέλγιο, αν οι άδικες πράξεις διαπράχθηκαν επίσης στο Βασίλειο (Cour de Cassation Βελγίου, 20 Φεβρουαρίου 1961, Pas. 1961 I, σ. 664).

Παρόμοια είναι και η νομοθεσία του Λουξεμβούργου.

Στη Γερμανία, δεν αναγνωρίζονται οι αρνητικές συνέπειες του δεδικασμένου στις αλλοδαπές ποινικές αποφάσεις, εκτός αν υπάρχει διεθνής σύμβαση, δεσμευτική για την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία (Maurach, εισήγηση στο συμπόσιο της Διεθνούς Ενώσεως Ποινικού Δικαίου, Freiburg im Breisgau, 1963).

Επομένως, ποινική καταδίκη που προέρχεται από αλλοδαπό δικαστήριο δεν εμποδίζει νέα δίωξη ενώπιον των γερμανικών δικαστηρίων, αρκεί τουλάχιστον να είναι αξιόποινη η άδικη πράξη δυνάμει της εσωτερικής ποινικής νομοθεσίας. Το ίδιο ισχύει στην Ιταλία, δυνάμει των άρθρων 7 και επομένων του Ποινικού Κώδικα.

Μόνο το ολλανδικό ποινικό δίκαιο δέχεται ανεπιφύλακτα την εφαρμογή του κανόνα «non bis in idem», ασχέτως αν η πράξη διαπράχθηκε μόνο στο εξωτερικό ή επίσης στις Κάτω Χώρες (άρθρο 68, παράγραφος 2 του Ποινικού Κώδικα). Από τις διαπιστώσεις αυτές μπορεί να συναχθεί ότι σε κανένα από αυτά τα κράτη, πλην των Κάτω Χωρών, δεν αναγνωρίζονται στην εσωτερική έννομη τάξη οι αρνητικές συνέπειες του δεδικασμένου ποινικών αποφάσεων αλλοδαπών δικαστηρίων, στις περιπτώσεις όπου οι προσαπτόμενες πράξεις διαπράχθηκαν επίσης στην εθνική επικράτεια.

Πρόκειται για συνέπεια, η οποία είναι αδύνατο να αμφισβητηθεί, της εδαφικότητας των ποινικών νόμων και της κυριαρχίας των κρατών σ' ένα τομέα όπου αυτή η κυριαρχία δύσκολα ανέχεται οποιαδήποτε προσβολή, τον τομέα της δημόσιας τάξης η οποία προστατεύεται από την ποινική καταστολή των αδικημάτων.

Έτσι, ο κανόνας «non bis in idem», που δέχονται και εφαρμόζουν τα εσωτερικά δίκαια, κάθε άλλο παρά γίνεται δεκτός στις διεθνείς σχέσεις ως γενική αρχή του δικαίου. Τούτο επιβεβαιώνεται από το ότι οι εργασίες που πραγματοποιήθηκαν από την εποχή του πολέμου, στα πλαίσια του Ινστιτούτου Διεθνούς Δικαίου ή από την Διεθνή Ένωση Ποινικού Δικαίου, επί των διεθνών συνεπειών της ποινικής καταδίκης, έδειξαν ουσιαστικά τις διαφορές που υπάρχουν μεταξύ των εφαρμοζόμενων από τα κράτη κανόνων και αποκάλυψαν τις πρακτικές δυσκολίες να αποφευχθεί οποιαδήποτε συρροή ποινικών κυρώσεων και να επιτευχθεί κοινή αντίληψη στην εφαρμογή του κανόνα «non bis in idem».

Ασφαλώς κατέστη δυνατό να ληφθούν μερικές αποφάσεις, όπως για παράδειγμα στο 9ο διεθνές συνέδριο ποινικού δικαίου στη Χάγη το 1964 (απόφαση III A, 1, a, c), κατά τις οποίες «οι αρνητικές συνέπειες του δεδικασμένου αλλοδαπών ποινικών δικαστηρίων θα έπρεπε να αναγνωρίζονται από τις νομοθεσίες όλων των χωρών...».

Όμως, είναι φανερό ότι οι προσπάθειες αυτές δεν κατέληξαν παρά μόνο στο να εκφραστούν ευχές εμπνεόμενες από σκέψεις δικαιοσύνης και προστασίας των ατομικών συμφερόντων· δεν επιτρέπουν να διαπιστωθεί ούτε συμφωνία των κρατών ούτε αναγνώριση κανόνα του θετού δικαίου.

Η κατάσταση είναι λυπηρή, θα ήταν όμως μάταιο να μην την παραδεχτούμε. Μόνο μία ή δύο διεθνείς συμβάσεις θα μπορούσαν να οδηγήσουν στην επίλυση του προβλήματος (Spanjaard, εισήγηση στο συμπόσιο της Διεθνούς Ενώσεως Ποινικού Δικαίου, *Revue internationale de droit pénal* 1963, σ. 156).

Ακόμη και σε ευρωπαϊκό επίπεδο, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι η Ευρωπαϊκή Σύμβαση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου δεν περιλαμβάνει στο άρθρο 6 περί των δικονομικών εγγυήσεων καμία απαγόρευση του διπλού κολασμού. Η αρχή «non bis in idem» ούτε καν αναφέρεται στη Σύμβαση αυτή.

Όσο για τη σύμβαση περί του διεθνούς κύρους των ποινικών αποφάσεων, την οποία επεξεργάστηκε το Συμβούλιο της Ευρώπης στις 28 Μαΐου 1970, το άρθρο 53 δέχεται ασφαλώς ότι ένα πρόσωπο που δικάστηκε τελεσιδίκως σ' ένα κράτος μέλος δεν μπορεί να διωχθεί για τις ίδιες πράξεις σε άλλο ευρωπαϊκό κράτος, υπό τον όρο ότι η ποινή, εάν επιβλήθηκε, εκτίθηκε ή παραγράφηκε ή ακόμη ότι έπαυσε λόγω απονομής χάρης. Όμως, η Σύμβαση προσθέτει στην καταρχήν απαγόρευση κάθε νέας δίωξης δύο εξαιρέσεις, οι οποίες περιέργως περιορίζουν την έκτασή της:

— αφενός, η απαγόρευση αυτή δεν μπορεί να αντιταχθεί κατά των κρατών στο έδαφος των οποίων διαπράχθηκε η παράβαση ή θεωρείται ότι διαπράχθηκε·

— αφετέρου, δεν εφαρμόζεται επίσης όταν έχει ζημιωθεί από την εν λόγω παράβαση το δημόσιο συμφέρον του κράτους, με την ευρεία έννοια του όρου.

Δεν θα μπορούσε να υπάρξει καλύτερη επιβεβαίωση, του ότι ο κανόνας «non bis in idem» παραμένει επί του παρόντος μη δεσμευτικός στο διεθνές δίκαιο.

4. *Αποτελεί γενική αρχή του δικαίου ο κανόνας του συνυπολογισμού προγενέστερης κύρωσης;*

Όμως, η προσφεύγουσα υποστηρίζει ότι ελλείψει απαγορεύσεως κάθε νέας δίωξης, το δικαίωμα της προστασίας κατά της συρροής των κυρώσεων πρέπει τουλάχιστον να εξασφαλιστεί με το συνυπολογισμό προγενέστερης κύρωσης που επιβλήθηκε λόγω των ίδιων πραγματικών περιστατικών.

Προς θεμελίωση της άποψης αυτής θα έπρεπε:

1) ο κανόνας αυτός, τον οποίο η προσφεύγουσα θεωρεί ως υποκατάστατο της αρχής «non bis in idem», να περιλαμβάνεται ο ίδιος μεταξύ των θεμελιωδών δικαιωμάτων και να αποτελεί αναπόσπαστο μέρος των γενικών αρχών του δικαίου, το σεβασμό των οποίων εξασφαλίζει το Δικαστήριο στην κοινοτική έννομη τάξη·

2) ακόμη και αν γινόταν δεκτό ότι έτσι έχει το πράγμα, αυτό το θεμελιώδες δικαίωμα που αφορά την προστασία του προσώπου στο ποινικό δίκαιο, να ισχύει επίσης και για τις επιχειρήσεις, στον τομέα της καταστολής των πράξεων που πλήττουν τον ανταγωνισμό, καταστολής η οποία περιορίζεται, όπως είναι γνωστό, στις χρηματικές κυρώσεις και στηρίζεται στην άμυνα της οικονομικής δημόσιας τάξης και στην προστασία των καταναλωτών.

Αυτό θα εξετάσω τώρα.

Α — Ακόμη και στα πλαίσια του κλασικού ποινικού δικαίου, είναι αμφίβολο, κατά τη γνώμη μου, αν ο κανόνας του συνυπολογισμού μπορεί να θεωρηθεί ως γενική αρχή του δικαίου.

Τον κανόνα αυτό υιοθετεί ασφαλώς ανεπιφύλακτα ο Ποινικός Κώδικας της Γερμανικής Ομοσπονδιακής Δημοκρατίας (παράγραφος 60, εδάφιο 3), όπως επίσης και ο ιταλικός Ποινικός Κώδικας (άρθρο 18). Ο κανόνας αυτός εφαρμόστηκε σε αποφάσεις του Bundesverfassungsgericht (ομοσπονδιακού συνταγματικού δικαστηρίου) της Καρλσρούης σε περίπτωση συρροής ποινής στε-

ρητικής της ελευθερίας, που επιβλήθηκε δυνάμει του κώδικα στρατιωτικής πειθαρχίας και κύρωσης της ίδιας φύσεως, που επιβλήθηκε από ποινικό δικαστήριο για τις ίδιες πράξεις. Είναι όμως προφανές ότι η λύση αυτή έγινε δεκτή μόνο λόγω της ταυτότητας των ποινών που επιβλήθηκαν και από τη φροντίδα της προστασίας της ατομικής ελευθερίας (απόφαση της 2ας Μαΐου 1967).

Όμως ο κανόνας του συνυπολογισμού δεν απαντάται επίσης στις νομοθεσίες των άλλων κρατών μελών της Κοινότητας.

Εξαίρεση αποτελεί το Βέλγιο, όπου το άρθρο 13, παράγραφος 2 του νόμου της 17ης Απριλίου 1878 επί της ποινικής δικονομίας ορίζει ότι, σε περίπτωση νέας καταδίκης επιβληθείσας στο Βέλγιο, η στερητική της ελευθερίας ποινή που εκτίθηκε στο εξωτερικό πρέπει να συνυπολογιστεί στην ποινή της ίδιας φύσεως που επιβλήθηκε από τον εθνικό δικαστή. Επομένως, η υποχρέωση δεν ισχύει παρά μόνο για τις ποινές φυλάκισης και όχι για τα πρόστιμα. Επί πλέον, σύμφωνα με πάγια νομολογία, ο συνυπολογισμός δεν επιβάλλεται παρά αν η άδικη πράξη διαπράχθηκε όχι μόνο στο εξωτερικό, αλλά επίσης και στο Βέλγιο, διότι το άρθρο 13 του νόμου αυτού δεν αφορά παρά μόνο την περίπτωση παραβάσεων που διαπράχθηκαν και δικάστηκαν στο εξωτερικό. Επομένως, σε τελική ανάλυση μόνο στην Ιταλία και τη Γερμανία συνιστά υποχρέωση για τον εθνικό δικαστή ο συνυπολογισμός προγενέστερης κύρωσης, ακόμη και χρηματικής. Εδώ δεν πρόκειται για γενική αρχή του δικαίου. Επί πλέον, πρέπει να θεωρηθεί ότι περιέχεται ένα θεμελιώδες δικαίωμα στη διάταξη του άρθρου 60, παράγραφος 3 του γερμανικού Ποινικού Κώδικα, όπως ισχυρίζεται η προσφεύγουσα;

Τίποτα δεν επιτρέπει τη επιβεβαίωση της άποψη αυτής: ούτε η αναφορά στο άρθρο 103 του γερμανικού Συντάγματος, του οποίου, επειδή αφορά, όπως είδαμε, την απαγόρευση νέας δίωξης στην εσωτερική έννομη τάξη, δεν μπορεί να γίνει επίκληση σε περίπτωση συρροής κυρώσεων, οι οποίες επιβλήθηκαν από δικαστήρια που ανήκουν σε διαφορετικές έννομες τάξεις, ούτε η παραπομπή της προσφεύγουσας σε μια απόφαση του Ομοσπονδιακού Δικαστηρίου (Bundesgerichtshof), που εκδόθηκε στις 17 Δεκεμβρίου 1970 επί συμπράξεων στη βιομηχανία χρωστικών ουσιών. Πράγματι, η απόφαση αυτή αφορά ένσταση εκκρεμοδικίας η οποία προβλήθηκε από τις επιχειρήσεις κατά των οποίων είχε ασκηθεί δίωξη ενώπιον του Ομοσπονδιακού Γραφείου Διεπιχειρησιακών Συμπράξεων (Bundeskartellamt), λόγω της διαδικασίας που κίνησε εναντίον τους η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων για την ίδια σύμπραξη. Και το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο προσθέτει, εντελώς ενδεικτικά, αφού έκρινε ότι η απαγόρευση της διπλής δίωξης δεν εφαρμόζεται στην προκειμένη περίπτωση, ότι θα έπρεπε, προς αποφυγή ενδεχόμενης συρροής κυρώσεων, να εφαρμοστούν στη συγκεκριμένη περίπτωση οι διατάξεις του άρθρου 60 του Ποινικού Κώδικα, δηλαδή να ληφθεί υπόψη για την επιβολή του μεταγενέστερου προστίμου η κύρωση που επιβλήθηκε προηγουμένως.

Όμως, προσθέτει το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο, δεν είναι αναγκαίο να εξεταστεί σε βάθος αυτό το συγκεκριμένο σημείο.

Συνεπώς, δεν έλυσε το ζήτημα:

Προσθέτω ότι, αν και οι παρατηρήσεις που το Ομοσπονδιακό Δικαστήριο θεώρησε ότι έπρεπε να εκθέσει επί του θέματος αυτού, φανερώνουν μια τάση, ή ακόμη μιαν

άποψη, από αυτό δεν μπορεί να συναχθεί ότι η υποχρέωση συνυπολογισμού θεωρείται ως θεμελιώδες δικαίωμα.

Τέλος, παρατηρώ ότι το πρόβλημα με το οποίο ασχολήθηκε η απόφαση αυτή αφορούσε την ενδεχόμενη συρροή κοινοτικής κύρωσης και κύρωσης που επιβλήθηκε από δικαστήριο ενός κράτους μέλους της Κοινότητας.

Β — Σχετικά με την ίδια ακριβώς σύμπραξη στην βιομηχανία χρωστικών ουσιών το Δικαστήριο εξέδωσε, στις 13 Φεβρουαρίου 1969, στην υπόθεση 14/68, Wilhelm και λοιποί, προδικαστική απόφαση, την οποία η εταιρία Boehringer επικαλείται προς υποστήριξη της άποψής της.

Το Kammergericht (Kartellsenat) του Βερολίνου, δικαστήριο αρμόδιο σε θέματα συμπράξεων για την Ομοσπονδιακή Δημοκρατία της Γερμανίας, ζήτησε από το Δικαστήριο να εκδώσει προδικαστική απόφαση επί του ζητήματος αν είναι σύμφωνο προς τη Συνθήκη, ενώ εκκρεμεί διαδικασία που κίνησε η Επιτροπή, σύμφωνα με το άρθρο 14 του κανονισμού 17 περί συμπράξεων, να επιβάλλουν οι εθνικές αρχές για τα ίδια πραγματικά περιστατικά τις κυρώσεις που προβλέπονται από το γερμανικό δίκαιο στην περίπτωση αυτή. Εξάλλου, το Kammergericht, εκθέτοντας τον κίνδυνο της διαφορετικής εκτιμήσεως των ίδιων πραγματικών περιστατικών και τη δυνατότητα νόθευσης του ανταγωνισμού στην Κοινή Αγορά σε βάρος των υπαγομένων στο γερμανικό δίκαιο περί συμπράξεων, αναφερόταν με τον τρόπο αυτό στο άρθρο 9 του κανονισμού 17, όπως επίσης και στα άρθρα 85 και 5 της Συνθήκης της Ευρωπαϊκής Οικονομικής Κοινότητας, τέλος δε στις γενικές αρχές του κοινοτικού δικαίου.

Από την ίδια τη διατύπωση της απόφασης του Δικαστηρίου προκύπτει σαφώς ότι το άρθρο 9 του κανονισμού 17 δεν αφορά την αρμοδιότητα των εθνικών αρχών παρά μόνο στο μέτρο που αυτές έχουν την εξουσία να εφαρμόζουν άμεσα τις διατάξεις του άρθρου 85 της Συνθήκης, ελλείψει ενεργείας, εκ μέρους της Κοινότητας. Συνεπώς το άρθρο 9 δεν εφαρμόζεται στην περίπτωση κατά την οποία αυτές οι εθνικές αρχές εφαρμόζουν μόνο το εσωτερικό τους δίκαιο. Διότι, προστίθεται στην απόφαση, τα ζητήματα των συμπράξεων, το κοινοτικό και το εθνικό δίκαιο τα ρυθμίζουν από διαφορετική άποψη:

— το άρθρο 85 τις αντιμετωπίζει λόγω των εμποδίων που μπορούν να προκληθούν από αυτές στο εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών και των προσβολών κατά του ανταγωνισμού στο έδαφος της Κοινής Αγοράς·

— οι εσωτερικές νομοθεσίες αντίθετα, εμπνεόμενες από εκτιμήσεις που προσιδιάζουν σε κάθε κράτος, κρίνουν τις συμπράξεις μόνο μέσα στο εθνικό τους πλαίσιο.

Επομένως, η ίδια σύμπραξη μπορεί, καταρχήν, να αποτελεί αντικείμενο δύο παράλληλων κατασταλτικών διαδικασιών: μιας ενώπιον των κοινοτικών αρχών κατ' εφαρμογή της Συνθήκης και άλλης ενώπιον των εθνικών αρχών, δυνάμει του εσωτερικού δικαίου.

Με τον τρόπο αυτό το Δικαστήριο αναγνώρισε ότι ο κανόνας «non bis in idem» δεν εφαρμόζεται σε τέτοια περίπτωση, διότι η συρροή διώξεων γίνεται δεκτή.

Αντίθετα, το Δικαστήριο δεν παρέλειψε να βεβαιώσει ότι οι συγκρούσεις που θα μπορούσαν να ανακύψουν από τέτοια συρροή των κοινοτικών κανόνων και των εθνικών νομοθεσιών πρέπει να επιλύονται πάντα υπέρ της υπεροχής του κοινοτικού δικαίου, πράγμα το οποίο είναι προφανώς απαραίτητο για την επίτευξη των σκοπών της Συνθήκης της Ρώμης.

Αφού τέθηκαν αυτές οι αρχές, το Δικαστήριο έπρεπε να κρίνει ένα άλλο ζήτημα, με το οποίο το Kammergericht επέστησε την προσοχή του επί του κινδύνου της επιβολής, για τις ίδιες πράξεις, δύο κυρώσεων, μία από την Επιτροπή και άλλη από το εθνικό δικαστήριο.

Στηρίζοντας το επιτρεπτό της συρροής των διώξεων στο ιδιαίτερο σύστημα της κατανομής των αρμοδιοτήτων μεταξύ της Κοινότητας και των κρατών μελών, το Δικαστήριο αναφέρθηκε τότε, στο σκεπτικό της απόφασής του, σε μια γενική αξίωση επιείκειας, η οποία εξάλλου εκφράζεται στο άρθρο 90, παράγραφος 2 της Συνθήκης περί ιδρύσεως της Κοινότητας Άνθρακα και Χάλυβα, αξίωση η οποία προϋποθέτει ότι πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κάθε προγενέστερη κατασταλτική απόφαση για τον καθορισμό μιας ενδεχόμενης κύρωσης.

Όμως, κύριοι, η αιτιολογία αυτή, για την οποία δεν θα έλεγα ότι είναι περιττή, αλλά που εν πάση περιπτώσει δεν είναι το αναγκαίο υπόβαθρο του διατακτικού της απόφασης του Δικαστηρίου της 13ης Φεβρουαρίου 1969, δεν μπορεί να ερμηνευτεί, κατά τη γνώμη μου, παρά μόνο μέσα στα όρια των ερωτημάτων που του υποβλήθηκαν δυνάμει του άρθρου 177.

Επομένως, το Δικαστήριο δέχτηκε τον κανόνα του συνυπολογισμού μόνο επειδή έλαβε υπόψη την ιδιαίτερη κατάσταση που προκύπτει από τη συντρέχουσα αρμοδιότητα των κρατών μελών και των κοινοτικών οργάνων σε θέματα συμπράξεων στο ίδιο έδαφος, δηλαδή της Κοινής Αγοράς.

Δεν θεωρώ ότι είναι δυνατό να συναχθεί από αυτό η ύπαρξη γενικής αρχής του δικαίου που επιβάλλεται επίσης και στην περίπτωση συρροής διώξεων και, ενδεχομένως, κυρώσεων, αφενός κοινοτικών και αφετέρου προερχομένων από αρχές ή δικαστήρια τρίτου κράτους.

Το Δικαστήριο δέχτηκε την ενδεχόμενη εφαρμογή ενός κανόνα συνυπολογισμού λόγω της στενής αλληλεξάρτησης των εθνικών αγορών των κρατών μελών και της Κοινής Αγοράς. Αλλά, η κατάσταση είναι προφανώς εντελώς διαφορετική όταν πρόκειται για προγενέστερη απόφαση που εκδόθηκε σε κράτος τρίτο προς την Κοινότητα.

Γ — Στην προκείμενη περίπτωση, εφόσον το πρόστιμο του οποίου ζητείται από το Δικαστήριο ο συνυπολογισμός στη χρηματική κύρωση που επιβλήθηκε από την Επιτροπή προέρχεται από αμερικανικό δικαστήριο, δεν είναι χωρίς ενδιαφέρον, κύριοι, η πληροφορία ότι, στις Ηνωμένες Πολιτείες, παράλληλες διώξεις, οι οποίες στηρίζονται, αφενός, στη νομοθεσία μιας Πολιτείας και, αφετέρου, στην ομοσπονδιακή νομοθεσία, είναι δυνατό να οδηγήσουν — και όντως οδηγούν — σε συρροή κυρώσεων, παρά την πέμπτη τροπολογία του ομοσπονδιακού Συντάγματος, κατά την οποία: «nor shall any person be subject for the same offence to be twice put in jeopardy of life or limb», δηλαδή παρά τη συνταγματική αρχή της απαγόρευσης διπλού κολασμού.

Η αμερικανική νομολογία δέχεται ότι, αν η ίδια συμπεριφορά παραβιάζει το δίκαιο δύο διαφορετικών εννόμων τάξεων, της Ομοσπονδίας και ενός των ομόσπονδων Πολιτειών, υφίστανται δύο διαφορετικές παραβάσεις. Επομένως, η ταυτότητα των πραγματικών περιστατικών, την οποία προϋποθέτει η απαγόρευση του διπλού κολασμού, πρέπει να μη ληφθεί υπόψη. Έτσι, το Ανώτατο Δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών έκρινε ότι «κάθε πολίτης των Ηνωμένων Πολιτειών είναι συγχρόνως πολίτης μιας Πολιτείας ή μιας επικράτειας. Οφείλει δε υπακοή σε δύο κυρίαρχα κράτη και μπορεί να τιμωρηθεί όταν παραβαίνει τους νόμους του ενός ή του άλλου κράτους. Η ίδια συμπεριφορά μπορεί να συνιστά παράβαση δυνάμει καθεμιάς από αυτές τις δύο νομοθεσίες. Είναι αναμφίβολο ότι ένα κράτος, ή τα δύο κράτη, μπορούν να τιμωρήσουν, κατ' εκτίμηση, έναν τέτοιο εγκληματία. Εντούτοις, δεν είναι δυνατό να θεωρηθεί ότι ο εγκληματίας αυτός τιμωρήθηκε δύο φορές για την ίδια παράβαση. Αντίθετα, με μία και την ίδια συμπεριφορά διέπραξε δύο παραβάσεις και δικαίως τιμωρείται για κάθε μία από αυτές.

Επομένως δεν μπορεί να στηριχτεί σε μία από τις κυρώσεις για να διαφύγει την καταδίκη λόγω της άλλης παράβασης».

Η απόφαση αυτή αφορούσε το ζήτημα αν ο νόμος μιας πολιτείας ήταν αντίθετος προς το Σύνταγμα, επειδή δεν αποκλειόταν νέα τιμωρία βάσει του ομοσπονδιακού δικαίου.

Σε μία άλλη υπόθεση, Ηνωμένες Πολιτείες κατά Lanza, το Ανώτατο Δικαστήριο έκρινε ότι καταδίκη, που αποτελεί δεδικασμένο δυνάμει της νομοθεσίας μιας πολιτείας, δεν εμποδίζει νέα δίκη σε εκτέλεση του ομοσπονδιακού δικαίου και δεν αποτελεί κώλυμα στη συρροή των κυρώσεων.

Το Ανώτατο Δικαστήριο δέχτηκε την ίδια λύση στην περίπτωση κατά την οποία δικαστήριο μιας πολιτείας επέβαλε ποινή βάσει του δικαίου της πολιτείας αυτής, αν και ο ενδιαφερόμενος είχε ήδη τιμωρηθεί, δυνάμει του ομοσπονδιακού δικαίου, για την ίδια συμπεριφορά.

Παρά τη διατύπωση μειοψηφίας (dissenting opinions), η νομολογία αυτή επικράτησε. Με αυτό τον τρόπο, η σύγκρουση μεταξύ, αφενός, της κυριαρχίας της Ομοσπονδίας και των πολιτειών, αφετέρου δε, της αρχής της απαγόρευσης της συρροής των κυρώσεων, επιλύθηκε από το Ανώτατο Δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών υπέρ της κυριαρχίας.

Πιστεύω, μαζί με τον καθηγητή Mestmaecker (μελέτη δημοσιευμένη στο *Betriebsberater*, 1968, σ. 1297), ότι καταδικαστική απόφαση, που αποτελεί δεδικασμένο, η οποία εκδόθηκε δυνάμει της αντιμονοπωλιακής νομοθεσίας μιας Πολιτείας, δεν εμποδίζει καθόλου την επιβολή νέας κύρωσης βάσει του ομοσπονδιακού δικαίου, και αντιστρόφως. Πράγματι, μόνο μια διαρκής συννενόηση μεταξύ των πολιτειακών και των ομοσπονδιακών αρχών επιτρέπει την αποφυγή της διπλής κύρωσης. Από αυτά προκύπτει ότι, ακόμη και σ' ένα ομοσπονδιακό σύστημα, όπως αυτό των Ηνωμένων Πολιτειών, ο κανόνας «non bis in idem» κάμπτεται ενώπιον των αρχών της κυριαρχίας και της εδαφικότητας, χωρίς εξάλλου να γίνεται δεκτός ο συνυπολογισμός της προγενέστερης κύρωσης.

Δ — Ακόμη, η άποψη της προσφεύγουσας, στηριζόμενη αποκλειστικά σε έννοιες αμιγώς ποινικού δικαίου, παραβλέπει συστηματικά τις ιδιοτυπίες και, θα μπορούσε να λεχθεί, την αυτονομία, σε σχέση με το γενικό ποινικό δίκαιο, του καταστατικού συ-

στήματος που θεσπίστηκε από τη Συνθήκη της Ρώμης σε θέματα ανταγωνισμού.

Ενώ δεν υπάρχει αμφιβολία ότι τα κράτη μέλη έχουν μεταβιβάσει στα κοινοτικά όργανα την άσκηση ορισμένων από τα κυριαρχικά τους προνόμια επί οικονομικών θεμάτων, είναι εξίσου βέβαιο ότι δεν θέλησαν να εκχωρήσουν την ποινική τους αρμοδιότητα. Εξάλλου, το άρθρο 15 του κανονισμού 17 ορίζει ότι τα πρόστιμα που προβλέπονται σε θέματα συμπράξεων δεν συνιστούν ποινική κύρωση.

Ασφαλώς, επιβαλλόμενα από την Επιτροπή, κατόπιν διοικητικής διαδικασίας που προβλέπει τη δυνατότητα αμφισβητήσεως της διοικητικής ενεργείας και φύσεως τέτοιας ώστε να εξασφαλίζεται το δικαίωμα της υπεράσπισης, τα πρόστιμα αυτά ανήκουν στην κατηγορία των διοικητικών ποινών. Εντούτοις, η διαπίστωση αυτή που προκύπτει, επί πλέον, από τη νομολογία του Δικαστηρίου (βλέπε αποφάσεις της 15ης Ιουλίου 1970, επί της Διεθνούς Συμπράξεως Κινίνης, και της 14ης Ιουλίου 1972, επί των χρωστικών ουσιών) δεν αρκεί για να αποκλείσει εντελώς όλους τους κανόνες του ποινικού δικαίου από το σύστημα των κοινοτικών προστίμων.

Αν και καθορίζονται από το άρθρο 85 με πολύ γενική διατύπωση, αναφέρονται δε σε τομέα κατ' εξοχήν τεχνικό, πράγμα το οποίο αφήνει στην Επιτροπή και το Δικαστήριο ιδιαίτερα ευρύ περιθώριο εκτίμησης, οι παραβάσεις του ανταγωνισμού αποτελούν αντικείμενο νομοθετικής ρύθμισης· περιλαμβάνουν επίσης ένα ηθικό στοιχείο, στο μέτρο που πρέπει να έχουν διαπραχθεί «εκ προθέσεως ή εξ αμελείας» (άρθρο 15, παράγραφος 1 του κανονισμού 17)· τέλος, περιλαμβάνουν ένα αντικειμενικό στοιχείο, το ότι οι προβλεπόμενες από το άρθρο 85 απαγορεύσεις εφαρμόζονται σε συμφωνίες, αποφάσεις ή πρακτικές, οι οποίες πρέπει να αποδεικνύονται.

Όσο για τις ποινές που προβλέπονται από τον κανονισμό 17, περιορίζονται μεταξύ ενός μέγιστου και ενός ελάχιστου καθοριζόμενου ορίου και, επομένως, διέπονται από την αρχή της νομιμότητας.

Έτσι κατέστη δυνατή η διαπίστωση (Lambois, *Droit pénal international,* Dalloz 1971) ότι τα κοινοτικά πρόστιμα, από τυπική άποψη διοικητικά, έχουν, καθ' ύλην, τη φύση ποινικών κυρώσεων. Έχουν όμως πρωτότυπο χαρακτήρα και αντιστοιχούν σε σκοπούς που έχουν, κατά τη γνώμη μου, αποφασιστική σπουδαιότητα για την επίλυση της παρούσας διαφοράς.

Καταρχάς, τα πρόστιμα αυτά πλήττουν αποκλειστικά την περιουσία όχι φυσικών προσώπων, αλλά επιχειρήσεων, νομικών προσώπων. Επομένως, η φροντίδα της προστασίας του ατόμου κατά της διπλής ποινικής καταστολής, ειδικά όταν πρόκειται για στερητικές της ελευθερίας ποινές, δεν αφορά τον τομέα αυτό.

Εξάλλου, η κοινοτική κανονιστική ρύθμιση περί των συμπράξεων εφαρμόζεται, πράγματι, συνήθως, σε πολυεθνικές επιχειρήσεις, των οποίων οι δραστηριότητες δεν εκτείνονται μόνο σε περισσότερες εθνικές αγορές, στην Κοινή Αγορά, αλλά επίσης και στην παγκόσμια αγορά.

Ναι μεν μεταξύ των κρατών μελών της Κοινότητας και αυτής υπάρχει τέτοια αλληλεξάρτηση, ώστε να μπορεί να θεωρηθεί αντίθετο στην επιείκεια, αφού επιτρέπονται οι παράλληλες διώξεις, το να μπορούν να επι-

βληθούν σωρευτικά ποινές για την ίδια συμπεριφορά κατά του ανταγωνισμού, η παρατήρηση όμως αυτή δεν έχει πλέον το ίδιο βάρος όταν αυτές οι ίδιες δραστηριότητες, άσχετο αν συνίστανται σε συμφωνίες ή αν κατέληξαν μόνο σε απλές de facto πρακτικές, επηρεάζουν συγχρόνως αφενός την Κοινότητα και τα κράτη ή ορισμένα από τα κράτη μέλη και αφετέρου τα τρίτα προς την Κοινή Αγορά κράτη.

Πώς θα μπορούσε να εξασφαλιστεί αποτελεσματικά η υπεράσπιση των στόχων που έθεσε η Συνθήκη της Ρώμης αν γινόταν δεκτό ότι κάθε χρηματική κύρωση, που επιβάλλουν τα δικαστήρια τρίτης χώρας, εξαιτίας ορισμένων συμφωνιών, θα πρέπει να αφαιρείται από τα πρόστιμα που επιβάλλει η Επιτροπή, με βάση την ίδια αθέμιτη σύμπραξη; Αυτό δεν θα συνιστούσε, με τον τρόπο αυτό, περιορισμό των εξουσιών των κοινοτικών αρχών, στο όνομα της αρχής της επιεικείας, η οποία δεν είναι καθόλου βέβαιο ότι θα γινόταν αμοιβαία δεκτή από τα τρίτα ενδιαφερόμενα κράτη;

Μπορεί να γίνει πιστευτό, για παράδειγμα, ότι δικαστήριο των Ηνωμένων Πολιτειών, ενώπιον του οποίου ασκείται δίωξη, για την ίδια σύμπραξη, κατά επιχειρήσεων στις οποίες η Επιτροπή είχε προηγουμένως επιβάλει πρόστιμο δυνάμει του κανονισμού 17, θα δεχόταν να συνυπολογίσει το πρόστιμο αυτό προς το ποσό του προστίμου που το δικαστήριο αυτό πρόκειται να επιβάλλει;

Ακόμη και αν γίνει δεκτό αυτό που δεν θεωρώ σύμφωνο προς τη σύγχρονη νομική πραγματικότητα, ότι ο κανόνας του συνυπολογισμού αποτελεί γενική αρχή του δικαίου, τότε θα θεωρούσα απαραίτητο να υπερισχύσουν οι στόχοι της Συνθήκης και η αποτελεσματικότητα της δράσης των κοινοτικών οργάνων. Πράγματι, ο κανόνας του συνυπολογισμού, στις σχέσεις με ένα τρίτο Κράτος, δεν θα μπορούσε να στηριχθεί παρά σε συμβατικές διατάξεις.

Δεύτερον, η κατασταλτική εξουσία που διαθέτει η Επιτροπή κατά των επιχειρήσεων που συνήψαν συμπράξεις αντίθετες προς το άρθρο 85, προέρχεται ασυζητητί από την ανάγκη προστασίας της οικονομικής δημόσιας τάξης στο έδαφος της Κοινότητας.

Τα πρόστιμα τα οποία επιβάλλει η Επιτροπή αφορούν συμφωνίες, αποφάσεις ενώσεων επιχειρήσεων ή πρακτικές, οι οποίες, κατά το γράμμα του άρθρου 85 «δύνανται να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ κρατών μελών και που έχουν ως αντικείμενο ή ως αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της κοινής αγοράς». Επομένως, η κύρωση δικαιολογείται λαμβανομένων υπόψη των επιζήμιων συνεπειών που αυτές οι συμφωνίες, αποφάσεις ή πρακτικές μπορούν να έχουν, ή είχαν πραγματικά, επί του ανταγωνισμού εντός της Κοινής Αγοράς. Έτσι, το εδαφικό αποτέλεσμα — ενδεχόμενο ή υπαρκτό — είναι ένα από τα συστατικά στοιχεία της παράβασης. Συνιστά μάλιστα ένα απαραίτητο στοιχείο της. Η παρατήρηση αυτή είναι ουσιώδης για τον αποκλεισμό του κανόνα περί συνυπολογισμού προγενέστερης κύρωσης, προερχόμενης από δικαστήριο ξένο προς την Κοινότητα, επειδή καταλήγει στην άρνηση, στην περίπτωση αυτή, της προϋπόθεσης της ταυτότητας των πραγματικών περιστατικών και οδηγεί στην αναγνώριση της ύπαρξης δύο διαφορετικών παραβάσεων, αξιοποίνων και των δύο, χωρίς επιφύλαξη, στην κοινοτική έννομη τάξη, όπως επίσης και στην έννομη τάξη των κρατών μελών.

III — Η έλλειψη της προϋπόθεσης της ταυτότητας των πράξεων

Θα συμφωνήσω εδώ με την Επιτροπή στην κρίση ότι η έννοια της ταυτότητας της άδικης πράξης σε θέματα ανταγωνισμού δεν μπορεί να εκτιμηθεί υπό τις ίδιες προϋποθέσεις, όπως στο κλασικό ποινικό δίκαιο. Πράγματι, οι ποινικές παραβάσεις, άσχετα από το αν πρόκειται για εγκλήματα κατά του προσώπου, όπως η ανθρωποκτονία και οι σωματικές βλάβες, ή κατά της περιουσίας: κλοπή, απάτη, παρουσιάζουν, όσον αφορά την αντικειμενική τους υπόσταση, γενικά απλά χαρακτηριστικά. Πρόκειται για πράξεις που διαπράχθηκαν από ένα ή περισσότερους συγκεκριμένους αυτουργούς, σε συγκεκριμένο επίσης τόπο και χρόνο.

Δυσκολίες ως προς τη σύλληψη των πράξεων αυτών δεν παρουσιάζονται παρά μόνο κατ' εξαίρεση, σε περιπτώσεις σύνθετων παραβάσεων, αλλά το επιληφθέν δικαστήριο είναι πάντοτε αρμόδιο να εξετάσει το σύνολο των πραγματικών στοιχείων που του υποβάλλονται και να τα υπαγάγει στον αντίστοιχο ποινικό κανόνα.

Επομένως, όποιο και αν είναι το κριτήριο της ταυτότητας το οποίο έχει δεχτεί η νομολογία, ο δικαστής προβαίνει σε σφαιρική εκτίμηση των πληροφοριών που διαθέτει.

Το πρόβλημα τίθεται κατά εντελώς διαφορετικό τρόπο στον τομέα των διεθνών συμπράξεων, τούτο δε από δύο απόψεις:

— Η σχετική με τον περιορισμό του ανταγωνισμού παράβαση συντελείται με πολλές πράξεις, οι οποίες διαπράττονται κατά τη διάρκεια μακράς χρονικής περιόδου (πολλών μηνών ή ακόμα πολλών ετών) και στο έδαφος πολλών κρατών. Οι συμφωνίες που συνάπτονται μεταξύ επιχειρήσεων διαφοροποιούνται συχνά, σε συνάρτηση με τις διαπραγματεύσεις μεταξύ των μερών της σύμπραξης, τα οποία εδρεύουν σε διαφορετικές χώρες, σε συνάρτηση με το αντικείμενο αυτών των διαπραγματεύσεων: συμπράξεις επί των τιμών, εδαφική κατανομή των αγορών, ποσοστά εξαγωγών, κ.λπ. Από αυτά προκύπτει, καταρχήν, ότι τα δικαστήρια ενός από τα κράτη, την έννομη τάξη των οποίων αφορά η σύμπραξη, δεν επιλαμβάνονται παρά ορισμένων από αυτές τις συναφθείσες συμφωνίες, ή ακόμη δεν καλούνται να τιμωρήσουν παρά ορισμένες από τις δραστηριότητες που προσάπτονται στις επιχειρήσεις ή σε ορισμένες από αυτές.

Κατόπιν, δυνάμει της αρχής της εδαφικότητας, οι νομοθεσίες που τιμωρούν τις συμπεριφορές, οι οποίες εμποδίζουν τον ανταγωνισμό, περιορίζουν το πεδίο εφαρμογής τους στο έδαφος του κράτους όπου διαπιστώνονται οι συνέπειες της συμπεριφοράς αυτής. Το ίδιο ισχύει στην περίπτωση της Κοινότητας: το άρθρο 85, παράγραφος 1 της Συνθήκης της Ρώμης περιορίζεται σε πράξεις ικανές να περιορίζουν τον ανταγωνισμό στην Κοινή Αγορά. Ακόμη, η αμερικανική αντιμονοπωλιακή νομοθεσία, αν και αναφέρεται στις προσβολές τόσο κατά του εξωτερικού, όσο και κατά του εσωτερικού εμπορίου των Ηνωμένων Πολιτειών, έχει καθορισμένο εδαφικό πεδίο εφαρμογής· δεν αφορά παρά τις προσβολές κατά του ανταγωνισμού, οι οποίες έχουν επιπτώσεις έναντι των επιχειρηματιών των Ηνωμένων Πολιτειών.

Επομένως, όταν οι ίδιες επιχειρήσεις παραπέμπονται ενώπιον ενός αμερικανικού ομοσπονδιακού δικαστηρίου, συγχρόνως δε ενώπιον της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών

Κοινοτήτων, λόγω των ίδιων συμφωνιών, τα συστατικά στοιχεία της παράβασης θα είναι αναγκαστικά διαφορετικά σε κάθε μία από τις δύο αυτές περιπτώσεις.

Ενώπιον του δικαστηρίου των Ηνωμένων Πολιτειών δεν μπορούν να ληφθούν υπόψη παρά οι ενέργειες που υπάγονται στην ομοσπονδιακή νομοθεσία και επηρεάζουν τα συμφέροντα της Ομοσπονδίας, εκτός αν το δικαστήριο αυτό υπερβεί την δικαιοδοσία του. Παρομοίως, η Επιτροπή των Βρυξελλών δεν μπορεί, υπό τον έλεγχο του Δικαστηρίου, να επιληφθεί παρά μόνο ενεργειών που έχουν ως σκοπό ή ως αποτέλεσμα την προσβολή του ανταγωνισμού στο εσωτερικό της Κοινής Αγοράς.

Μόνο το γεγονός ότι οι εν λόγω συμφωνίες είναι οι ίδιες δεν αρκεί για να δικαιολογήσει την ταυτότητα των επίδικων πράξεων.

Έτσι, θεωρώ μάταιο να αναζητηθεί στις εθνικές νομολογίες ενιαίο κριτήριο της έννοιας της ταυτότητας των πράξεων. Ακόμη, η απόφαση του Δικαστηρίου της 13ης Φεβρουαρίου 1969 δεν βοηθεί εν προκειμένω, επειδή το Kammergericht, υποβάλλοντας στο Δικαστήριο προδικαστικά ερωτήματα, προϋπέθετε ότι επρόκειτο για την «ίδια πράξη».

Το Δικαστήριο εκλήθη να ερμηνεύσει το κοινοτικό δίκαιο με βάση αυτή την προϋπόθεση. Η απόφαση εκδόθηκε μέσα στα όρια που καθόρισε ο δικαστής της ουσίας, χωρίς το Δικαστήριο να ερευνήσει — ούτε άλλωστε μπορούσε να το κάνει — αν η προϋπόθεση ήταν ορθή.

Μπορώ να σταματήσω σ' αυτό το σημείο, κύριοι, διότι σε πρώτη ανάλυση θεωρώ ότι μπόρεσα να καταδείξω ότι ο κανόνας του συνυπολογισμού προγενέστερης κύρωσης δεν είναι γενική αρχή του δικαίου, την οποία το Δικαστήριο υποχρεούται να εφαρμόσει στην περίπτωση δύο χρηματικών κυρώσεων επί συμπράξεων, από τις οποίες η μία επιβλήθηκε από δικαστήριο τρίτου κράτους και η άλλη από την Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων. Κατόπιν, θεωρώ ότι το εδαφικό αποτέλεσμα μιας σύμπραξης είναι καθοριστικό, ως συστατικό στοιχείο της παράβασης των κανόνων του ανταγωνισμού, και ότι το εδαφικό αυτό στοιχείο είναι αναγκαστικά διαφορετικό όταν αφορά, αφενός τις Ηνωμένες Πολιτείες, τρίτη χώρα, και αφετέρου την Κοινή Αγορά.

Όμως, για να μην αδικήσω την προσφεύγουσα, θα εξετάσω και τα στοιχεία που προκύπτουν αντίστοιχα από την απόφαση που έλαβε στις 3 Ιουλίου 1969 το Federal Court του Southern District της Νέας Υόρκης και από την απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1970, η οποία εκδόθηκε επί της υποθέσεως 45/69. Εξάλλου, η σύγκριση αυτή θα επιβεβαιώσει πλήρως την άποψή μου.

Ποιες είναι οι δύο προκείμενες αποφάσεις;

Αφενός μία ομοσπονδιακή απόφαση, εκδοθείσα κατά τη διαδικασία «nolo contendere», δηλαδή απόφαση ασφαλώς δικαστική, αλλά με την οποία το δικαστήριο περιορίστηκε στην καταγραφή της δήλωσης της εταιρίας Boehringer, η οποία παραδέχτηκε τις πράξεις οι οποίες αναφέρονται στα δύο πρώτα κεφάλαια κατηγορίας που περιλαμβάνονταν στο κατηγορητήριο και επέβαλε ποινή βάσει αυτών των μη αμφισβητηθεισών πράξεων.

Υπ' αυτές τις προϋποθέσεις, αν και οι οικείες πράξεις δεν μπορούν να θεωρηθούν ότι έχουν αποδειχτεί οριστικά, όπως θα συνέβαινε ύστερα από κανονική δίκη, πρέπει να θεωρηθεί τουλάχιστον ότι ελήφθησαν υπόψη μόνο οι αιτιάσεις που περιλαμβάνονταν στα δύο πρώτα κεφάλαια κατηγορίας του εισαγγελικού κατηγορητηρίου, πλην εκείνων οι οποίες αποτελούσαν το αντικείμενο των άλλων τριών κεφαλαίων που εγκατέλειψε η κατηγορούσα αρχή.

Αφετέρου, δεν πρέπει να ληφθεί υπόψη η διοικητική απόφαση της 16ης Ιουλίου 1969, με την οποία η Επιτροπή επέβαλε πρόστιμο στην εταιρία Boehringer, αλλά η απόφαση του Δικαστηρίου της 15ης Ιουλίου 1970, διότι, το Δικαστήριο, ενώπιον του οποίου ασκήθηκε προσφυγή πλήρους δικαιοδοσίας, έκρινε επί του συνόλου των αιτιάσεων που προσάπτονταν στην προσφεύγουσα, δεχθέν ορισμένες από αυτές, απορρίπτοντας άλλες και τροποποιώντας μερικώς την απόφαση της Επιτροπής. Επομένως, η απόφαση του Δικαστηρίου υποκαθίσταται στην απόφαση αυτή.

Σε ποια, λοιπόν, πραγματικά στοιχεία στηρίχτηκε, κύριοι, η απόφαση του Δικαστηρίου;

Το Δικαστήριο δεν στηρίχτηκε στη σύμβαση των εξαγωγών, που αφορούσε το εμπόριο με τις τρίτες χώρες, η οποία ήταν η πρώτη και ουσιαστική συμφωνία που συνήφθη μεταξύ των μελών της Διεθνούς Συμπράξεως Κινίνης, στα οποία περιλαμβάνεται και η εταιρία Boehringer, αλλά στη «συμφωνία κυρίων» που διέπει τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων αυτών στην Κοινή Αγορά.

Εξετάζοντας το έγγραφο αυτό, του οποίου η ύπαρξη αναγνωρίστηκε από την προσφεύγουσα και το οποίο αναφέρει ότι τα μέλη ανέλαβαν αμοιβαία να συμμορφωθούν προς τις διατάξεις του, το Δικαστήριο έκρινε ότι η «συμφωνία κυρίων» εξέφραζε με αυτό τον τρόπο «πιστά τη βούληση των μερών της σύμπραξης, όσον αφορά τη συμπεριφορά τους στην Κοινή Αγορά». Αφού διαπίστωσε επί πλέον, ότι αυτή η συμφωνία περιείχε ρήτρα, κατά την οποία η παραβίασή της συνιστούσε ipso facto παραβίαση της σύμβασης περί εξαγωγών, το Δικαστήριο εξέτασε στη συνέχεια τη συμπεριφορά των επιχειρήσεων στην Κοινότητα.

Ως προς αυτό, το Δικαστήριο διαπίστωσε ότι η «συμφωνία κυρίων» εξασφάλιζε την προστασία κάθε εθνικής αγοράς προς όφελος των παραγωγών των διαφόρων κρατών μελών, και, αφού απέρριψε τους ισχυρισμούς της προσφεύγουσας, έκρινε ότι αυτή η κατανομή των εθνικών αγορών είχε ως σκοπό τον περιορισμό του ανταγωνισμού των εμπορικών ανταλλαγών στην Κοινή Αγορά.

Όσον αφορά τον καθορισμό κοινών τιμών πώλησης στις αγορές που δεν κατανεμήθηκαν, δηλαδή το Βέλγιο, το Λουξεμβούργο και την Ιταλία, το Δικαστήριο δέχτηκε ότι αυτές οι ενέργειες ήταν ικανές να επηρεάσουν το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών και ότι περιόριζαν σοβαρά τον ανταγωνισμό στην Κοινή Αγορά· αναγνώρισε εξάλλου ότι δεν αποδείχτηκε ότι η προσφεύγουσα, κατόπιν συμφωνίας με τους άλλους παραγωγούς, εφάρμοζε ενιαίες τιμές στις πωλήσεις της σ' αυτές τις χώρες μετά τον Μάιο του 1964.

Αντίθετα, το Δικαστήριο απέρριψε την αιτίαση περί καθορισμού των ποσοστών πωλήσεως στην Κοινή Αγορά μετά τις 29 Οκτωβρίου 1962, ελλείψει επαρκών αποδείξεων.

Τέλος, έκρινε ότι ήταν παράνομη η απαγόρευση που επιβλήθηκε στον όμιλο των γάλλων μελών της σύμπραξης να παρασκευάζει συνθετική κινιδίνη.

Καταλήγοντας, το Δικαστήριο χαρακτήρισε το σύνολο των πράξεων αυτών, ενόψει του άρθρου 85 της Συνθήκης, ως σύμπραξη απαγορευόμενη από τη διάταξη αυτή, δηλαδή έχουσα ως σκοπό ή αποτέλεσμα την παρεμπόδιση, τον περιορισμό ή τη νόθευση του ανταγωνισμού εντός της Κοινής Αγοράς.

Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο καθόρισε το ύψος του προστίμου σε 180 000 λογιστικές μονάδες, λαμβάνοντας υπόψη, αφενός, τη σημαντική επιρροή που είχε ασκήσει η εταιρία Boehringer κατά την επεξεργασία και την εφαρμογή της σύμπραξης, για να αιτιολογήσει πρόστιμο βαρύτερο από αυτά που επιβλήθηκαν σε άλλες επιχειρήσεις, λαμβάνοντας όμως, αφετέρου, υπόψη τον αποκλεισμό των αιτιάσεων που αφορούσαν τα ποσοστά πωλήσεων για την περίοδο από το Νοέμβριο του 1962 μέχρι το Φεβρουάριο του 1965 και των τιμών πωλήσεως για την περίοδο από το Μάιο του 1964 μέχρι το Φεβρουάριο του 1965 και μείωσε, με τη σκέψη αυτή, το επιβληθέν από την Επιτροπή πρόστιμο.

Η υπενθύμιση αυτών των διαπιστώσεων, που έχουν ισχύ δεδικασμένου, αρκεί για να καταδειχτεί ότι το Δικαστήριο έλαβε υπόψη μόνο τις δραστηριότητες που είχαν ή μπορούσαν να έχουν επίπτωση επί των συνθηκών του ανταγωνισμού στην Κοινή Αγορά. Αντίθετα, οι πράξεις βάσει των οποίων το Federal Court του Southern District της Νέας Υόρκης επέβαλε στην προσφεύγουσα πρόστιμο 80 000 δολαρίων, όπως μπορούν να διαπιστωθούν από τα δύο πρώτα μη αμφισβητηθέντα κεφάλαια κατηγορίας, αφορούν τις δραστηριότητες της προσφεύγουσας οι οποίες είχαν αποτελέσματα στην αμερικανική επικράτεια, δυνάμει, ιδίως, της συμφωνίας περί εξαγωγών σε τρίτες χώρες:

— πρόκειται για τον καθορισμό σε τεχνητό επίπεδο των τιμών των προϊόντων που παρασκευάζονται από το φλοιό της κιγχόνης, στην εσωτερική αγορά των Ηνωμένων Πολιτειών, για τις προσβολές κατά του ανταγωνισμού μεταξύ των αμερικανών εισαγωγέων και μεταπωλητών, όπως επίσης και για την παρεμπόδιση του ανταγωνισμού μεταξύ παραγωγών στην εσωτερική αγορά των Ηνωμένων Πολιτειών·

— πρόκειται επίσης για τα αποτελέσματα της λεγόμενης «συμφωνίας Stockpyle» περί αγοράς κινίνης προερχόμενης από τα αμερικανικά στρατηγικά αποθέματα·

— τέλος, για συμφωνίες σχετικές με την από κοινού αγορά φλοιού κιγχόνης (bazk pool).

Πρέπει να διευκρινιστεί ότι αυτές οι δύο τελευταίες συμφωνίες, οι οποίες αφορούν την εμπορική πολιτική των αγορών στα πλαίσια της συμφωνίας, δεν αποτέλεσαν αντικείμενο καμιάς κατηγορίας ενώπιον της Επιτροπής των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων.

Δεν λήφθηκαν υπόψη, όπως είναι φανερό, παρά μόνο τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων της προσφεύγουσας στην αμερικανική επικράτεια. Επομένως, τίποτα δεν επιτρέπει την υπόθεση ότι το αμερικανικό ομοσπονδιακό δικαστήριο, επιβάλλοντας πρόστιμο στην εταιρία Boehringer, ήθελε

να τιμωρήσει άλλες προσβολές κατά του ανταγωνισμού.

Πράγματι, το Δικαστήριο διέλαβε, στην απόφαση επί της υποθέσεως 45/69, ότι η κύρωση αυτή επιβλήθηκε «για τους περιορισμούς του ανταγωνισμού που πραγματοποιήθηκαν εκτός της Κοινότητας».

Εντούτοις είναι δεδομένο ότι μόνο οι δραστηριότητες για τις οποίες επιβλήθηκε κύρωση είχαν επίπτωση στην Κοινή Αγορά και ότι τα πρόστιμα που επιβλήθηκαν στις εν λόγω επιχειρήσεις είναι σε μεγάλο βαθμό χαμηλότερα από το προβλεπόμενο από τον κανονισμό 17 μέγιστο όριο.

Προσθέτω, κύριοι, ότι κανένα πληροφοριακό στοιχείο δεν προκύπτει από το φάκελο ως προς το ζήτημα αν η Επιτροπή έλαβε υπόψη, για τον καθορισμό του ποσού του προστίμου που επιβλήθηκε στην προσφεύγουσα, όπως επίσης και στα άλλα μέρη της σύμπραξης, τα οποία επίσης διώχθηκαν, τα οικονομικά πλεονεκτήματα που προσπορίστηκαν οι επιχειρήσεις αυτές από τις συμφωνίες τους μόνο στην Κοινή Αγορά ή στην παγκόσμια αγορά. Καμία συγκεκριμένη απάντηση δεν δόθηκε επ' αυτού του ζητήματος κατά τη διάρκεια της προφορικής διαδικασίας.

Υπενθυμίζω επίσης ότι, απαντώντας στο τεθέν το 1966 από το Bundeskartellamt ερώτημα, οι εκπρόσωποι της εταιρίας Boehringer είχαν απαντήσει ότι τους ήταν αδύνατο να παράσχουν οποιαδήποτε διευκρίνιση επί των εξαγωγών κινίνης σε κάθε μία από τις κυριότερες αγοράστριες χώρες, διότι οι συμφωνίες δεν υποχρέωναν τα μέλη της σύμπραξης ν' ανταλλάσσουν πληροφορίες παρά μόνον όσον αφορά το σύνολο των εξαγωγών. Με τον τρόπο αυτό η προσφεύγουσα εταιρία δεν κατείχε παρά τα στοιχεία ανά αγοράστρια χώρα.

Υπό τις συνθήκες αυτές καταλήγω, κύριοι, στην απόρριψη της προσφυγής της εταιρίας Boehringer στην υπόθεση 7/72.